

HERMANN PÁLSSON

Í GETNAÐARPUNKTI

Í FORNSÖGUM vorum ber það ekki ósjaldan við, að menn hljóti auknefni af tilteknum einkennum, sem þeir voru fæddir með, en hitt má teljast til undantekninga, að tildrögin séu rakin til getnaðar. Örvar-Odds saga í lengri gerð hefst á þessa lund:

Grímr hét maðr ok var kallaðr loðinkinni. *Því var hann svá kallaðr, at hann var með því alinn*, en þat kom svá til, at þá þau Ketill hængr, faðir Gríms, ok Hrafnhildr Brúnadóttir gengu í eina sæng, *sem fyrr er skrifat*, at Brúni breiddi á þau húð eina, er hann hafði boðit til sín Finnum mörgum, ok um nóttina leit Hrafnhildr út undan húðinni ok sá á kinn einum Finnum, en sá var allr loðinn. *Ok því hafði Grímr þetta merki síðan, at menn ætla, at hann muni á þeiri stundu getinn hafa verit.*¹

Tvær aðrar frásagnir af Grími geta um viðurnefni hans en kveða þó engan veginn jafnskýrt að orði um tildrögin og Örvar-Odds saga. Í Ketils sögu hængs er að vísu lýsing á atburðum, en þó er hvergi berum orðum sagt, að loðna kinnin hans Gríms stafaði frá reynslu móður hans, í þann mund sem Grímur var byrjaður. Ketill hittir Brúna, sem býður honum í stofu.

Þeir gengu síðan inn. Þar váru fyrir tvær konur. Brúni spurði, hvárt hann vill liggja hjá dóttur hans eða einn saman. Hún hét Hrafnhildr ok var harðla stór vexti ok þó drengilig. Svá er sagt, at hún hafði alnar breitt andlit. Ketill kveðst hjá Hrafnhildi liggja vilja. Síðan fóru þau í rekkju, ok breiddi Brúni á þau uxahúð efsta. Ketill spurði, hvat því skyldi. 'Ek hefi hingat boðit Finnum, vinum mínum,' sagði Brúni, 'ok vil ek eigi, at þit verðið fyrir sjónum þeira. Þeir skulu nú koma til smjörlaupa þinna.' Finnar kómu ok váru eigi mjóleitir. Þeir mæltu: 'Mannfögnuðr er oss

¹ *Fornaldarsögur Norðurlanda I*, Rvík 1943, 283. bls.

at smjóri þessu.' Síðan fóru þeir í burt. En Ketill var þar eptir ok skemmti sér við Hrafnhildi.²

– Nú líður nokkur tími, og Ketill fer heim til Hrafnistu, og þangað kemur síðan Hrafnhildur með son þeirra, Grím loðinkinna. '*Því var hann svá kallaðr, at kinn hans önnur var loðin, ok með því var hann alinn.*'³ – Gríms saga loðinkinna víkur að sama efni: '*Því var hann loðinkinni kallaðr, at kinn hans önnur var vaxin með dökkt hár, ok með því var hann alinn.*'⁴ Í styttri gerð Örvar-Odds sögu er komizt að orði á svipaða lund: '*Grímr hét maðr loðinkinni; því var hann svá kallaðr, at hann var með því alinn.*'⁵

Hér verður ekki reynt að leiða rök að skyldleika þessara frásagna, heldur vakir hitt fyrir mér að kanna hugmynd Örvar-Odds sögu hinnar lengri um orsökina fyrir líkamslýti Gríms. Hér eins og víðar í fornsögum má gera ráð fyrir áhrifum útlendra lærdómsrita, og hvarflar þá fyrst að lesanda frásögn Fyrstu Mósebókar af bragði Jakobs við Laban, þegar hann fær lof um að eignast mislitt fé og sauði í hjörð Labans. Laban skildi frá 'alla rílóttu og spreklóttu hafrana, og allar flekkóttu og spreklóttu geiturnar – allt það, sem hafði á sér einhvern hvítan díla, og allt hið svartu meðal sauðanna og fékk sonum sínum. Og Jakob tók sér stafi af grænni ösp, möndluviði og hlyni og skóf á þá hvítar rákir.' Síðan hagaði Jakob þannig til, að beztu ærnar sáu stafina, þegar þær fengu, og 'ærnar áttu rílótt, flekkótt og spreklótt lömb.'⁶

Í skýringarritum við Mósebók er um þetta fjallað eins og aðferð Jakobs sé byggð á vísindalegum forsendum. Í Stjórn er kveðið skýrt að orði (178. bls.):

Comcestor segir sua. at þat er eigi ulikligt eðr undarligt. at burdrinn uerdi likr þeirri mynd eðr likneskiu. sem hon séér í sidarsta punct lostagirndarinnar sua sem hun uerdr at honum hafandi. medr þi at Jeronimus segir sua. at þetta sama uerdi medr horsunum i Spania. Ok sá meistari sem Quintillianus het uernaði sua nockura fru. þa sem fæddi sua sem blalendzkan burð. at

² Sama rit, 252. bls.

³ Sama rit, 255. bls.

⁴ Sama rit, 269. bls.

⁵ *Örvar-Odds saga* (Altnordische Saga-Bibliothek 2), útg. R.C. Boer, Halle a.S. 1892, 3. bls.

⁶ *I. Móseb.* 30. 35–39.

hann profaði þat af þi sua uordit hafa. at hon hafði þers háttar likneski seeð i þann punct sem burdrinn byreaðiz meðr henni. Ok i bokum Ypocratis finnz þat skrifat. at menn ætlaðu at pina þa konu sem hon hafði fæðt hardla uænt meybarn miok ulikt bædi fedr ok meðr ok þar medr öllu þeirra kyni. þar til er þersi hinn sami Ypocras bad menn leita ok foruitnaz. ef þilik skrifan fyndiz skrifat i þeim suefnklefa sem barnit uar byriat i.

Lítil ástæða þykir mér til að rekja dæmin lengur en til Stjórnar, og er þó auðvelt að finna önnur, sem styðja sömu hugmynd: afkvæmi ber svip af þeirri mynd, sem móðirin sér í punkti lostagirndar. Hitt ætti þó að vera nokkurn veginn ljóst, að þessi hugmynd í lengri gerð Örvar-Odds sögu er runnin hvorki frá Óðni, víkingum né reynslu norrænna manna á Lapplandi eða annars staðar, heldur á hún það sammerkt með ýmsum öðrum hugmyndum í fornritum vorum að vera getin og fædd langt úti í heimi og tekin þaðan inn í sögurnar.